

FINLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

Utgiven i Helsingfors den 27 december 2022

1171/2022

Lag

om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att effektivisera tillsynen över verkställigheten av EU-rätten och den nationella lagstiftningen genom bestämmelser om skyddet för de personer som rapporterar om sådana överträdelser som omfattas av tillämpningsområdet för denna lag. Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten, nedan *visselblåsardirektivet*.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på skyddet för personer som rapporterar om överträdelser av den EU-lagstiftning som avses i bilagan till visseblåsardirektivet eller den nationella genomförandelagstiftningen för den eller annan nationell lagstiftning inom följande lagstiftningsområden:

- 1) offentlig upphandling, med undantag för sådan som gäller försvar och säkerhet,
- 2) finansiella tjänster, produkter och marknader,
- 3) förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism,
- 4) produktsäkerhet och produktöverensstämmelse,
- 5) transportsäkerhet,
- 6) miljöskydd,
- 7) strål- och kärnsäkerhet,
- 8) livsmedels- och fodersäkerhet samt djurs hälsa och välbefinnande,
- 9) folkhälsa enligt artikel 168 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,
- 10) konsumentskydd,
- 11) skydd av privatlivet och personuppgifter samt säkerhet i nätverks- och informationssystem.

I fråga om det som avses i 1 mom. tillämpas lagen på gärningar eller försummelser som

RP 147/2022
AjUB 17/2022
RSv 195/2022

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1937 (32019L1937); EUT L 305, 26.11.2019, s. 1

- 1) är straffbara,
- 2) kan leda till en administrativ påföljd av straffkaraktär, eller
- 3) allvarligt kan äventyra uppnåendet av de mål av allmänt intresse som eftersträvas med lagstiftningen.

Med avvikelse från det som föreskrivs i 1 mom. 9 punkten tillämpas lagen inte på överträdelser som gäller 19 § 1 mom. eller 68–73 § i läkemedelslagen (395/1987), 2–5 kap., 14, 15 eller 17–20, 21, 21 a, 22 eller 23 § i lagen om användning av mänskliga organ, vävnader och celler för medicinska ändamål (101/2001) eller 9 § 2–4 mom., 10 §, 11 § 2 mom., 12 § 2 mom. eller 13–23 eller 32 § i lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (1201/2013).

Utöver det som föreskrivs i 1 mom. tillämpas denna lag även på skyddet för personer som rapporterar om

- 1) överträdelser av lagstiftningen eller föreskrifterna om Europeiska unionens medelsförvaltning eller utgifter eller om unionens insamling av inkomster eller medel,
- 2) överträdelser av lagstiftningen om eller villkoren för beviljande, användning eller återkrav av Europeiska unionens eller nationella bidrag, eller statligt stöd,
- 3) överträdelser av Europeiska unionens eller nationella konkurrensregler,
- 4) överträdelser av Europeiska unionens eller nationell lagstiftning om beskattning av företag och sammanslutningar, eller om arrangemang som syftar till att ge en skattefördel som strider mot målet eller syftet med lagstiftningen om beskattning av företag och sammanslutningar, eller
- 5) överträdelser av annan EU-lagstiftning eller nationell lagstiftning om skydd för konsumenten än den lagstiftning som avses i 1 mom. 10 punkten.

3 §

Förhållande till annan lagstiftning

Genom denna lag begränsas inte det skydd för rapporterande personer som grundar sig på annan nationell lagstiftning eller EU-lagstiftning.

Om någon annan lag eller förordning genom vilken den unionslagstiftning som nämns i del II i bilagan till visseblåsardirektivet har genomförts eller kompletterats innehåller sådana särskilda bestämmelser om inrättande av interna rapporteringskanaler eller rapporteringskanaler som drivs av myndigheter, rapportering och åtgärder som ska vidtas till följd av rapportering som avviker från det som föreskrivs i denna lag, tillämpas de bestämmelserna i stället för denna lag. Genom denna lag kompletteras de bestämmelser om rapporteringskanaler som avses ovan, och bestämmelserna i denna lag tillämpas till den del det inte finns särskilda bestämmelser om saken någon annanstans.

Denna lag påverkar inte tillämpningen av bestämmelserna om förundersökning, åtalsprövning och rättegång i brottmål.

4 §

Undantag från tillämpningsområdet

Denna lag tillämpas inte

- 1) på rapportering av sådan information om överträdelser som ingår i en handling som har säkerhetsklassificerats med stöd av 18 § i lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019) eller 8 § i lagen om internationella förpliktelser som gäller informationssäkerhet (588/2004) eller på rapportering av information som om den ingick i en handling skulle vara sådan till sitt innehåll att den enligt de bestämmelserna ska förses med en anteckning om säkerhetsklass,
- 2) på rapportering av sådan information om överträdelser som omfattas av tystnadsplikt för hälsovårdspersonal enligt lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och

sjukvården (559/1994) eller lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990), eller tystnadsplikt enligt 15 kap. 17 § i rättegångsbalken, 5 c § i lagen om advokater (496/1958) eller 8 § 1 mom. 4 eller 5 punkten i lagen om rättegångsbiträden med tillstånd (715/2011),

3) på rapportering av sådan information om överträdelser som gäller sådan upphandling i anslutning till försvar och säkerhet som omfattas av artikel 346 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

4) på rapportering av sådan information om överträdelser som gäller konfidentialiteten i en domstols beslutsfattande, om det föreskrivs särskilt om saken i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) eller lagen om offentlighet vid rättegång i förvaltningsdomstolar (381/2007),

5) i fall där en person har gett sitt informerade samtycke till att han eller hon anges som informationskälla eller registreras som en sådan i databaser som förvaltas av brottsbekämpande myndigheter i enlighet med 5 kap. 40 § i polislagen (872/2011), 36 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (616/2019), 36 § i lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet (108/2018), 45 § i lagen om behandling av personuppgifter vid Gränsbevakningsväsendet (639/2019), 3 kap. 39 § i lagen om brottsbekämpning inom Tullen (623/2015), 11 eller 30 § i lagen om behandling av personuppgifter inom Tullen (650/2019) eller lagen om militär disciplin och brottsbekämpning inom försvarsmakten (255/2014).

5 §

Personkrets

De bestämmelser om skydd som finns i denna lag gäller rapporterande personer som har förvärvat information om överträdelser i eller i anslutning till sitt arbete i samband med sin ställning som

- 1) anställd i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande,
- 2) självständig yrkesutövare,
- 3) aktieägare,
- 4) ledamot i en sammanslutnings eller stiftelses styrelse eller förvaltningsråd eller verkställande direktör,
- 5) frivilligarbetare, eller
- 6) praktikant.

Bestämmelserna om skydd gäller också rapporterande personer som har förvärvat information om överträdelser i samband med förhandlingarna inför det arbete som avses i 1 mom. eller i samband med arbete som senare har upphört.

Bestämmelserna om skydd gäller även rapporterande personer som är i en sådan ställning som avses i 1 mom. och som

- 1) har rapporterat om eller offentliggjort information om överträdelser anonymt, om han eller hon identifieras senare,
- 2) i enlighet med 5 § i lagen om företagshemligheter (595/2018) och i syfte att skydda allmänintresset har rapporterat om eller offentliggjort en företagshemlighet i samband med informationen om en överträdelse.

Dessutom gäller bestämmelserna om skydd

- 1) personer som bistår den rapporterande personen i rapporteringsförfarandet och som med anledning av sitt arbete har en sådan position att de på grund av rapporten kan bli utsatta för repressalier,
- 2) tredje personer som har anknytning till den rapporterande personen och som med anledning av sitt arbete kan bli utsatta för repressalier,
- 3) juridiska personer som den rapporterande personen äger, arbetar för eller på annat sätt har anknytning till med anledning av sitt arbete och som på grund av denna ställning kan bli utsatta för repressalier.

Förutsättningar för skydd för rapporterande personer

6 §

Allmänna förutsättningar för skydd för rapporterande personer

En allmän förutsättning för sådant skydd som det föreskrivs om i denna lag är att den rapporterande personen vid tidpunkten för rapporteringen har grundad anledning att tro att informationen om en överträdelse är korrekt samt att informationen i fråga omfattas av lagens tillämpningsområde.

7 §

Intern rapportering i första hand

En förutsättning för skyddet för rapporterande personer är att rapporteringen om en överträdelse som har upptäckts i en organisations verksamhet i första hand sker via organisationens interna rapporteringskanal, om det inte någon annanstans finns särskilda bestämmelser om att rapporteringen ska ske direkt till rapporteringskanalen för den myndighet (*behörig myndighet*) som svarar för tillsynen över efterlevnaden av den lagstiftning och de föreskrifter som avses i 2 §.

8 §

Rapportering till en myndighet

En person som rapporterar via justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal eller till en behörig myndighet omfattas av de bestämmelser om skydd som finns i denna lag, om

- 1) organisationen inte har en intern rapporteringskanal eller om den rapporterande personen inte har getts möjlighet att rapportera via en intern rapporteringskanal,
- 2) den rapporterande personen har grundad anledning att tro att en intern rapport inte har lett till att åtgärder enligt 16 § har vidtagits inom den tidsfrist som anges i 2 mom. i den paragrafen,
- 3) den rapporterande personen har grundad anledning att tro att det inte är möjligt att effektivt ingripa i överträdelsen på basis av en intern rapport, eller
- 4) den rapporterande personen har grundad anledning att tro att han eller hon riskerar att utsättas för repressalier på grund av rapporten.

Med avvikelse från det som föreskrivs i 1 mom. gäller bestämmelserna om skydd rapporterande personer som rapporterar om överträdelser direkt till behöriga organ eller inrättningar inom Europeiska unionen.

9 §

Offentliggörande

En rapporterande person som offentliggör information om överträdelser omfattas av de bestämmelser om skydd som finns i denna lag, om

- 1) han eller hon i enlighet med 8 § har rapporterat via justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal eller till en behörig myndighet och han eller hon har grundad anledning att tro att den behöriga myndigheten inte har börjat utreda rapportens riktighet inom den tidsfrist som anges i 20 § 2 mom. 2 punkten,
- 2) han eller hon har grundad anledning att tro att överträdelsen kan utgöra en överhängande eller uppenbar fara för allmänintresset,

3) han eller hon har grundad anledning att tro att rapportering till en myndighet kan utgöra en risk för att bli utsatt för repressalier, eller

4) han eller hon har grundad anledning att tro att den behöriga myndigheten är delaktig i överträdelsen eller att det på annat sätt är sannolikt att den behöriga myndigheten inte på ett effektivt sätt kommer att ingripa i överträdelsen på grund av särskilda omständigheter i sammanhanget.

3 kap.

Intern rapporteringskanal

10 §

Skyldighet att inrätta en intern rapporteringskanal

Följande organisationer, som regelbundet har minst 50 personer som står i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande till dem, ska inrätta en intern rapporteringskanal för rapportering av information om överträdelser och för de åtgärder som ska vidtas på basis av rapporterna:

1) statliga förvaltningsmyndigheter som har inrättats med stöd av lag eller förordning av statsrådet samt andra statliga ämbetsverk och inrättningar, statsrådets kansli, ministerierna, riksdagens kansli och ämbetsverk och inrättningar i anslutning till riksdagen eller som står under riksdagens tillsyn, republikens presidents kansli, domstolarna, statliga affärsverk och självständiga offentlighetsrättsliga inrättningar,

2) välfärdsområden och välfärdssammanslutningar,

3) kommuner, samkommuner, affärsverkssamkommuner och kommunala affärsverk,

4) församlingar och kyrkliga samfälligheter, domkapitel, kyrkostyrelsen och ortodoxa kyrkostyrelsen,

5) sammanslutningar enligt 3 § 1 mom. 1, 2 och 4–6 punkten i handelsregisterlagen (129/1979) samt

6) stiftelser enligt stiftelselagen (487/2015), pensionsbolag, försäkringskassor och arbetslöshetskassor.

En organisation som har inrättat en intern rapporteringskanal ska ge personer som står i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande till den möjligheten att rapportera via den interna rapporteringskanalen. Organisationen kan också tillåta att andra personer rapporterar via den interna rapporteringskanalen.

Med avvikelse från 1 mom. ska en tilläggspensionsanstalt som avses i lagen om tilläggspensionsstiftelser och tilläggspensionskassor (947/2021) oberoende av antalet personer som regelbundet står i anställningsförhållande till anstalten inrätta en intern rapporteringskanal för rapportering av information om överträdelser och för de åtgärder som ska vidtas på basis av rapporterna. Det som ovan föreskrivs om tilläggspensionsanstalter tillämpas också på pensionsstiftelser och pensionskassor som har en avdelning som bedriver frivillig tilläggspensionsförsäkringsverksamhet, oberoende av antalet personer som regelbundet står i anställningsförhållande till pensionsstiftelsen eller pensionskassan.

11 §

Utläggning av en intern rapporteringskanal

En organisation kan ge en extern tjänstproducent i uppdrag att organisera den interna rapporteringskanalen.

Organisationen ansvarar för att skyldigheterna enligt denna lag fullgörs även när den har låtit en extern aktör organisera den interna rapporteringskanalen.

När en tjänsteproducent sköter uppgifter enligt ett avtal om utläggning för en sådan organisation som avses i 10 § 1 mom. 1–3 punkten, omfattas en person som är anställd av tjänsteproducenten av bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974).

12 §

Gemensamma interna rapporteringskanaler och delade resurser

Följande organisationer får ha en gemensam intern rapporteringskanal:

- 1) de organisationer enligt 10 § 1 mom. 1 punkten som administrativt och funktionellt är nära förbundna med varandra,
- 2) välfärdsområden och välfärdssammanslutningar,
- 3) kommuner, samkommuner, affärsverkssamkommuner och kommunala affärsverk,
- 4) församlingar och kyrkliga samfälligheter, domkapitel, kyrkostyrelsen och ortodoxa kyrkostyrelsen,
- 5) bolag som hör till samma koncern, sammanslutning av inlåningsbanker eller finans- och försäkringskonglomerat,
- 6) Innovationsfinansieringsverket Business Finland och aktiebolaget Business Finland.

Sådana organisationer som avses i 10 § 1 mom. 5 och 6 punkten och som har högst 249 anställda får sinsemellan dela de resurser som anvisats för mottagande av rapporter, utredning av rapporters riktighet och de undersökningar som ska genomföras. Oberoende av de delade resurserna har varje organisation som deltar i resursdelningen skyldighet enligt 16 § att ge respons och att vid behov ingripa i fråga om en rapporterad överträdelse samt tystnadsplikt enligt 32 §.

13 §

Frivilliga interna rapporteringskanaler

Om någon annan organisation än de som avses i 10 § 1 mom. inrättar en intern rapporteringskanal för rapportering av sådana överträdelser som omfattas av denna lag, tillämpas det som föreskrivs i denna lag i fråga om den frivilliga interna rapporteringskanalen, den interna rapporteringen och skyddet för rapporterande personer.

14 §

Person som ansvarar för handläggningen av rapporter

En organisation som har inrättat en intern rapporteringskanal eller en tjänsteproducent enligt 11 § ska utse en eller flera personer som ansvarar för handläggningen av rapporter och som ska kunna sköta sitt uppdrag opartiskt och oberoende. Dessutom kan organisationen eller tjänsteproducenten utse sådana sakkunniga som behövs för att utreda en rapporters riktighet.

Endast de personer som organisationen har utsett för detta uppdrag får handlägga rapporter.

15 §

Minimikrav för en intern rapporteringskanal

Det ska vara möjligt att rapportera skriftligt eller muntligt via den interna rapporteringskanalen.

Den organisation som har inrättat en rapporteringskanal ska sända den rapporterande personen en bekräftelse av mottagandet inom sju dagar från mottagandet av rapporten.

Om muntlig rapportering är möjlig, ska den kunna göras per telefon eller via något annat system för röstmeddelanden och på begäran av den rapporterande personen vid ett fysiskt möte som ordnas inom skälig tid.

Den organisation som har inrättat en intern rapporteringskanal ska informera om rapportering till den interna rapporteringskanalen och till justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal, förfarandena för rapportering och förutsättningarna för skydd för den rapporterande personen. Informationen ska framställas på ett tydligt sätt och så att den är lättillgänglig för rapporterande personer.

Bestämmelser om sekretess i anknytning till en intern rapporteringskanal finns i 32 §.

16 §

Utredning av en rapports riktighet och information om åtgärder

Den som ansvarar för handläggningen av en rapport ska vidta behövliga åtgärder för att utreda rapportens riktighet och för att vid behov ingripa vid en överträdelse.

Den som ansvarar för handläggningen av en rapport ska inom tre månader efter att en bekräftelse av mottagandet av rapporten har sänts informera den rapporterande personen om vilka åtgärder som vidtas på basis av rapporten. Om det inte har sänts någon bekräftelse av mottagandet, ska information om åtgärder lämnas inom tre månader efter att den tidsfrist på sju dagar för en bekräftelse av mottagandet av en rapport har löpt ut.

17 §

Anonym rapportering

En organisation kan besluta att ta emot även anonyma rapporter i sin interna rapporteringskanal. När det gäller anonyma rapporter behöver det inte sändas någon bekräftelse av mottagandet eller vidtas sådana åtgärder som avses i 16 § 2 mom.

4 kap.

Rapportering till justitiekanslersämbetet samt behöriga myndigheter

18 §

Justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal

Om de villkor som anges i 8 § uppfylls ska den rapporterande personen lämna en rapport som gäller överträdelser enligt 2 § och som är avsedd för en myndighet till en centraliserad rapporteringskanal, om det inte finns särskilda bestämmelser om rapportering direkt via den behöriga myndighetens rapporteringskanal.

Justitiekanslersämbetet ansvarar för verksamheten med den centraliserade rapporteringskanalen. Justitiekanslersämbetet ska vidarebefordra rapporten till den behöriga myndigheten för utredning av rapportens riktighet. Om det inte finns någon behörig myndighet för de frågor som avses i 2 § 4 mom. 1–5 punkten, ska rapporten vidarebefordras till det behöriga ministeriet. Rapporten ska vidarebefordras i brådskande ordning om det är fråga om överträdelser som direkt och allvarligt äventyrar hälsa eller säkerhet.

Justitiekanslersämbetet ska informera om rapportering via den centraliserade rapporteringskanalen och om behöriga myndigheter, och ge råd i anknytning därtill.

19 §

Minimikrav för den centraliserade rapporteringskanalen

Det ska vara möjligt att rapportera skriftligt och muntligt till justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal. På begäran av den rapporterande personen ska muntlig rapportering ordnas vid ett fysiskt möte som ordnas inom en skäligen tidsfrist.

Justitiekanslersämbetet ska utan dröjsmål och inom sju dagar från mottagandet av rapporten sända den rapporterande personen en bekräftelse av mottagandet. På den rapporterande personens begäran, eller om en bekräftelse skulle äventyra skyddet av den rapporterande personens identitet, behöver det inte sändas någon bekräftelse av mottagandet.

Justitiekanslersämbetet ska utse en eller flera personer som ska ansvara för handläggningen av rapporter. Dessa personer ska ha tillräcklig sakkunskap för handläggningen av rapporter. Endast de personer som har utsetts får handlägga rapporter.

Den centraliserade rapporteringskanalen tar inte emot anonyma rapporter.

20 §

Handläggning av rapporter hos de behöriga myndigheterna

De behöriga myndigheterna ska utse en eller flera personer som ska ansvara för handläggningen av rapporter. Dessa personer ska ha tillräcklig sakkunskap för handläggningen av rapporter. Endast de personer som har utsetts får handlägga rapporter.

De som ansvarar för handläggningen av rapporter ska

1) vidta sådana behövliga åtgärder som rapporten föranleder för att utreda rapportens riktighet och för att vid behov ingripa vid en överträdelse,

2) informera den rapporterande personen om åtgärder som har vidtagits på basis av rapporten inom tre eller, av grundad anledning, högst sex månader efter att den behöriga myndigheten tog emot rapporten,

3) informera den rapporterande personen om det slutliga resultatet av den utredning som inleddes på basis av rapporten.

Dessutom kan den behöriga myndigheten utse sådana sakkunniga som behövs för att utreda en rapportens riktighet.

Om det tas emot många rapporter, får den behöriga myndigheten prioritera handläggningen av de rapporter som gäller allvarliga överträdelser som omfattas av denna lag. Den rapporterande personen ska emellertid alltid informeras om de åtgärder som har vidtagits på basis av rapporten inom den tidsfrist som anges i 2 mom. 2 punkten.

21 §

Avslutande av handläggningen av en rapport

Den behöriga myndigheten får besluta att handläggningen av ett ärende ska avslutas, om

1) rapporten gäller en överträdelse som uppenbart är ringa och som inte kräver en utredning av sakens riktighet, eller

2) det är fråga om återkommande rapporter som inte innehåller viktig ny information om överträdelser i förhållande till en tidigare rapport som redan har blivit handlagd på tillbörligt sätt.

Ett beslut om att handläggningen ska avslutas påverkar inte det skydd för rapporterande personer som avses i denna lag. Den rapporterande personen har inte besvärsmätt i fråga om beslutet.

22 §

Rapporter som tas emot av behöriga myndigheter

Om en behörig myndighet tar emot en sådan rapport som avses i denna lag, ska myndigheten utan dröjsmål informera justitiekanslersämbetet om mottagandet av rapporten och inom sju dagar sända den rapporterande personen en bekräftelse av mottagandet.

5 kap.

Skydd för rapporterande personer

23 §

Förbud mot repressalier samt förhindrande av rapportering

Den rapporterande personens arbetsgivare eller någon annan organisation under vars ledning och överinseende och för vilken den rapporterande personen arbetar, eller som den rapporterande personen med anledning av sitt arbete annars är i kontakt med, får inte utsetta den rapporterande personen eller någon annan person som avses i 5 § för repressalier på grund av rapportering om eller offentliggörande av information om överträdelser. Även ett förfarande som syftar till att förhindra rapportering eller offentliggörande av information om överträdelser är förbjudet.

En arbetsgivares eller dennes företrädares förfarande eller beslut ska betraktas som en förbjuden repressalie om anställningsvillkoren försämrats för en person som står i ett arbetsavtals- eller tjänsteförhållande, eller om hans eller hennes anställningsförhållande avslutas, personen permitteras, på annat sätt behandlas på ett ofördelaktigt sätt eller utsätts för andra negativa följder på grund av att han eller hon har rapporterat eller offentliggjort information om en överträdelse eller deltagit i utredningen av ett ärende som gäller den överträdelse som han eller hon har rapporterat om.

När det gäller förfarandet för någon som tillhandahåller varor eller tjänster ska det inom näringsverksamhet betraktas som en förbjuden repressalie om den rapporterande personen eller någon annan person som avses i 5 § förvägras varor eller tjänster, om hans eller hennes avtalsförhållande avslutas i förtid eller om han eller hon på något annat sätt utsätts för negativa följder på grund av att han eller hon har rapporterat eller offentliggjort information om en överträdelse eller deltagit i utredningen av ett ärende som gäller den överträdelse som han eller hon har rapporterat om.

Om den rapporterande personen är aktieägare eller ledamot i en sammanslutnings styrelse eller förvaltningsråd, tillämpas det förbud som det föreskrivs om i 1 mom. på den sammanslutning i vilken den rapporterande personen har ett aktieinnehav eller i vars förvaltningsorgan han eller hon ingår.

24 §

Frihet från ansvar

En rapporterande person som rapporterar eller offentliggör information om överträdelser i enlighet med denna lag ska, vad gäller att ha lämnat ut, skaffat fram, rapporterat eller offentliggjort informationen, inte åläggas ansvar för att ha brutit mot en begränsning i fråga om att lämna ut information som grundar sig på avtal, lag, förordning eller föreskrift. En förutsättning är också att den rapporterande personen vid tidpunkten för rapporteringen hade grundad anledning att tro att det är nödvändigt att rapportera eller offentliggöra informationen för att avslöja sådana överträdelser som omfattas av denna lag.

Det som föreskrivs i 1 mom. gäller inte om det är straffbart att skaffa fram eller ta emot informationen i fråga.

1171/2022

25 §

Bevisbörda

När ett ärende som gäller överträdelse av förbudet mot repressalier och förhindrande av rapportering behandlas i en domstol eller hos någon annan myndighet och det handlar om skada som har lidits av den rapporterande personen eller någon annan person som avses i 5 §, ska den som inleder ärendet lämna en utredning om de omständigheter som kravet grundar sig på. Om det utifrån de utredningar som har lagts fram under handläggningen av ärendet kan antas att förbudet mot repressalier har överträtts, ska motparten för att upphäva presumptionen visa att förbudet inte har överträtts. Denna bestämmelse tillämpas inte vid handläggningen av brottmål.

26 §

Skadestånd

Den som uppsåtligen bryter mot det förbud mot repressalier och förhindrande av rapportering som det föreskrivs om i 23 § 1 mom. ska ersätta den rapporterande personen eller någon annan person som avses i 5 § för ekonomisk förlust som den därigenom har förorsakat.

En rapporterande person som uppsåtligen har rapporterat eller offentliggjort falsk information ska ersätta föremålet för rapporten för ekonomisk förlust som han eller hon därigenom har förorsakat.

Med avvikelse från 1 mom. tillämpas i fråga om ersättning som ska betalas för ogrundat upphävande av ett arbetsavtal 12 kap. 2 § i arbetsavtalslagen (55/2001) eller 12 kap. 2 § i lagen om sjöarbetsavtal (756/2011).

Med avvikelse från 1 mom. tillämpas i fråga om ersättning för inkomstbortfall som ska betalas på grund av att ett tjänsteförhållande har avslutats i strid med lag 55 a § i statstjänstemannalagen (750/1994), 68 a § i lagen om riksdagens tjänstemän (1197/2003), 72 § i lagen om republikens presidents kansli (100/2012), 45 § i lagen om tjänsteinnehavare i kommuner och välfärdsområden (304/2003) eller 6 kap. 61 § i kyrkolagen (1054/1993).

Vid jämkning av skadeståndsansvaret för en skadevällare som avses i 1 och 2 mom. och vid en fördelning av skadeståndsansvaret mellan två eller flera ersättningsskyldiga tillämpas 2 och 6 kap. i skadeståndslagen.

Bestämmelserna i denna lag begränsar inte rätten för den som har lidit skada att kräva ersättning med stöd av skadeståndslagen eller någon annan lag, eller med stöd av ett avtalsförhållande.

27 §

Preskription av en skadeståndsskuld

En sådan ersättningsskuld som avses i 26 § 1 mom. preskriberas inom tre år från det att den skadelidande har fått vetskap om eller borde ha fått vetskap om ett förfarande som strider mot förbudet mot repressalier och förhindrande av rapportering.

I fråga om preskription av sådan ersättning som ska betalas för ogrundat upphävande av ett arbetsavtal och tid för att väcka talan tillämpas, med avvikelse från 1 mom., 13 kap. 9 § i arbetsavtalslagen eller 13 kap. 11 § i lagen om sjöarbetsavtal.

En sådan ersättningsskuld som avses i 26 § 2 mom. preskriberas inom tre år från det att den skadelidande har fått vetskap om eller borde ha fått vetskap om att falsk information uppsåtligen har rapporterats eller offentliggjorts.

Preskriptionen av sådant skadestånd som avses i 26 § 1 och 2 mom. ska emellertid avbrytas innan tio år har förflutit från den händelse som ledde till skadan.

Bestämmelsernas tvingande natur

Ett avtal som inskränker de rättigheter och rättsmedel som följer av denna lag för en rapporterande person eller föremålet för en rapport är ogiltigt.

Behandling av personuppgifter samt sekretess*Behandling av personuppgifter och bevarande av rapporter*

Personuppgifter för en rapporterande person och föremålet för en rapport får behandlas enbart av de personer som organisationen har utsett på det sätt som avses i 14 § 1 mom., 19 § 3 mom. och 20 § 1 mom.

Organisationen ska radera den information som kommit in via rapporteringskanalerna fem år efter att rapporten kom in, om det inte är nödvändigt att bevara informationen för att rättigheter eller skyldigheter enligt denna eller någon annan lag ska tillgodoses eller fullgöras, eller för att uppgöra, framställa eller försvara rättsliga anspråk. Personuppgifter som tydligt inte har någon betydelse för handläggningen av en rapport ska raderas utan obefogat dröjsmål.

Behandling av uppgifter som anknyter till särskilda kategorier av personuppgifter samt till fällande domar i brottmål och till brott

Den personuppgiftsansvarige får behandla uppgifter som anknyter till särskilda kategorier av personuppgifter samt till fällande domar i brottmål och till brott endast om behandlingen är nödvändig med tanke på lagens syfte enligt 1 §.

Begränsning av den registrerades rättigheter

Artikel 18 om den registrerades rätt till begränsad behandling i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan *dataskyddsförordningen*, tillämpas inte i fråga om sådan behandling av personuppgifter som avses i denna lag.

Den rätt för den registrerade att få tillgång till uppgifter som det föreskrivs om i artikel 15 i dataskyddsförordningen får begränsas i fråga om sådana personuppgifter som har rapporterats med stöd av denna lag, om det är nödvändigt och proportionerligt för att säkra utredningen av rapportens riktighet eller skydda den rapporterande personens identitet.

Om endast en del av uppgifterna om den registrerade är sådana som enligt 2 mom. inte ska omfattas av den rätt som avses i artikel 15 i dataskyddsförordningen, har den registrerade rätt att få information om de övriga uppgifterna som gäller honom eller henne.

Den registrerade har rätt att få information om orsakerna till en begränsning enligt 2 mom. och att begära att uppgifterna lämnas till dataombudsmannen i enlighet med 34 § 3 och 4 mom. i dataskyddslagen (1050/2018).

32 §

Sekretess

Den som i samband med att ha handlagt rapporter enligt denna lag, bistått en rapporterande person i rapporteringsförfarandet eller gett en rapporterande person juridisk rådgivning har fått reda på identiteten för den rapporterande personen eller föremålet för rapporten eller har fått annan information från vilken identiteten kan härledas direkt eller indirekt är skyldig att hemlighålla denna information. Sekretessbelagd information får inte obehörigen röjas utan uttryckligt samtycke av den person som bestämmelserna om sekretess är avsedda att skydda.

Om en rapport tas emot via någon annan kanal än en rapporteringskanal enligt denna lag eller om den tas emot av någon annan än en person som ansvarar för handläggningen av rapporter, ska den som tar emot rapporten hemlighålla sådan information som kan identifiera den rapporterande personen eller föremålet för rapporten. Den som tar emot rapporten ska utan dröjsmål vidarebefordra rapporten i oförändrat skick till en person som ansvarar för handläggningen av rapporter.

Om justitiekanslersämbetet, en behörig myndighet eller en person som biträder en rapporterande person i rapporteringsförfarandet eller som ger juridisk rådgivning till en rapporterande person har fått information om identiteten för föremålet för rapporten eller annan information från vilken identiteten kan härledas direkt eller indirekt, ska informationen hållas hemlig.

I fråga om sådana myndighetshandlingar och uppgifter som har fått och upprättats i samband med skötseln av uppgifter enligt denna lag tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Bestämmelser om offentligheten för uppgifter som gäller rapporter och identiteten för den rapporterande personen och föremålet för rapporten i en straffprocess finns i förundersökningslagen (805/2011), lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar.

33 §

Utlämnande av sekretessbelagd information

Den som ansvarar för handläggningen av en rapport får trots den sekretess som det föreskrivs om i 32 § 1 mom. lämna information om identiteten för den rapporterande personen och andra personer som nämns i rapporten, samt andra uppgifter som direkt eller indirekt avslöjar identitet, till en person som har utsetts att utreda rapportens riktighet, om det är nödvändigt att lämna denna information för att rapportens riktighet ska kunna utredas.

Den som ansvarar för handläggningen av en rapport får trots sekretessbestämmelserna även lämna information om identiteten för den rapporterande personen, föremålet för rapporten och andra personer som nämns i rapporten samt andra uppgifter som direkt eller indirekt avslöjar identitet, om informationen behövs,

- 1) till den behöriga myndigheten, för utredning av rapportens riktighet,
- 2) till förundersökningsmyndigheter, för att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning,
- 3) till åklagare, för de uppgifter som det föreskrivs om i 9 § i lagen om Åklagarmyndigheten (32/2019),
- 4) till föremålet för rapporten, för uppgörande, framställande eller försvar av rättsliga anspråk i samband med en handläggning i domstol eller i ett rättsligt eller administrativt förfarande utanför domstol.

Särskilda bestämmelser om rätten för en part att få sekretessbelagd information finns någon annanstans i lag.

Föremålet för rapporten har rätt att lämna ut den rapporterande personens identitet och få information av myndigheterna om den rapporterande personens identitet, om det behövs för att uppgöra, framställa eller försvara rättsliga anspråk i samband med ett rättsligt förfarande.

Den som ansvarar för handläggningen av en rapport ska i förväg informera den rapporterande personen om att hans eller hennes identitet kommer att lämnas ut, om inte denna information äventyrar utredningen av rapportens riktighet, en förundersökning eller en rättegång i anknytning till ärendet. Den behöriga myndigheten ska dessutom ge den rapporterande personen en skriftlig utredning om orsakerna till att sekretessbelagd information lämnas ut.

7 kap.

Påföljder

34 §

Gottgörelse

En rapporterande person eller någon annan fysisk person enligt 5 § som har utsatts för repressalier har rätt att få gottgörelse för den kränkning som repressalierna har förorsakat av en arbetsgivare enligt 23 § eller av någon annan organisation som i strid med 23 § 1 mom. har utsatt honom eller henne för repressalier. En fysisk person som avses i 5 § har också rätt till gottgörelse, om han eller hon har utsatts för ett förfarande som syftar till att förhindra rapportering.

Gottgörelsen ska stå i ett rättvist förhållande till hur allvarlig gärningen är och den skada som har orsakats. Vid bedömningen av hur allvarlig gärningen är beaktas gärningens art, omfattning och varaktighet.

Gottgörelsen kan jämkas eller behöver inte fastställas om den skulle bli oskälig, särskilt med beaktande av om den som har brutit mot förbudet har strävat efter att förhindra eller undanröja konsekvenserna av förfarandet samt av den ekonomiska ställningen för den som har brutit mot förbudet.

Gottgörelse utgör inget hinder för att få skadestånd med stöd av denna lag, skadeståndslagen eller någon annan lag, eller ett avtalsförhållande.

När gottgörelsen ska fastställas beaktas en eventuell ersättning eller kompensation som på grund av kränkningen av personen i fråga har dömts ut eller påförts för samma gärning med stöd av denna lag eller någon annan lag.

35 §

Krav på gottgörelse

Gottgörelse ska krävas i tingsrätten inom tre år efter ett i 23 § avsett

- 1) förhindrande av rapportering, eller
- 2) förfarande som strider mot förbudet mot repressalier.

36 §

Straffbestämmelser

En rapporterande person enligt 5 § som i samband med rapportering enligt 2 § uppsåtligen rapporterar eller offentliggör falsk information ska, om inte gärningen är ringa eller det någon annanstans i lag föreskrivs ett strängare straff för gärningen, dömas till böter för brott mot lagen om skydd för rapporterande personer.

En åklagare får inte väcka åtal för brott mot lagen om skydd för rapporterade personer om inte målsäganden anmäler brottet till åtal eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

Till straff för brott mot den sekretess som det föreskrivs om i 32 § döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen (39/1889), om gärningen inte utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller om inte ett strängare straff för den föreskrivs någon annanstans i lag.

Bestämmelser om straff för falsk angivelse finns i 15 kap. 6 §, om straff för spridande av information som kränker privatlivet i 24 kap. 8 §, om straff för grovt spridande av information som kränker privatlivet i 24 kap. 8 a §, om straff för ärekränkning i 24 kap. 9 § och om straff för grov ärekränkning i 24 kap. 10 § i strafflagen.

Bestämmelser om straff för kränkning av kommunikationshemlighet finns i 38 kap. 3 § i strafflagen och om straff för grov kränkning av kommunikationshemlighet i 4 § i det kapitlet. Bestämmelser om straff för dataskyddsbrott finns i 38 kap. 9 § i strafflagen.

8 kap.

Särskilda bestämmelser

37 §

Registrering av mottagna rapporter och dokumentation av muntliga rapporter

De rapporter som tas emot ska införas i ett ärendehanteringsregister eller registreras på något annat sätt.

Om rapporteringen sker vid ett fysiskt möte ska det upprättas ett protokoll från mötet. Den rapporterade personen ska ges tillfälle att kontrollera och godkänna protokollet.

En muntlig rapport får spelas in med samtycke av den rapporterade personen.

38 §

Rapportering

De behöriga myndigheterna ska årligen till justitiekanslersämbetet rapportera om de avgöranden som har träffats på basis av rapporterna och beloppet av de medel som har återkrävt på grund av överträdelser samt ge en uppskattning av beloppet av de ekonomiska förluster som överträdelserna har förorsakat.

Det som i 1 mom. föreskrivs om skyldigheten att rapportera till justitiekanslersämbetet gäller även de myndigheter till vilka det har rapporterats direkt om sådana överträdelser som omfattas av lagens tillämpningsområde enligt 2 §.

Justitiekanslersämbetet ska föra bok över antalet rapporter som årligen tas emot och rapportera antalet och de uppgifter som avses i 1 mom. till Europeiska kommissionen.

39 §

Granskning av förfarandena inom den centraliserade rapporteringskanalen och hos behöriga myndigheter

Justitiekanslersämbetet ska minst vart tredje år granska hur förfarandena för att ta emot och vidarebefordra rapporter fungerar inom justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal enligt 18 §.

De behöriga myndigheterna ska minst vart tredje år granska mottagandet av de rapporter som vidarebefordras från justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal enligt 18 §, utredningen av rapporternas riktighet och hur de åtgärder som myndigheterna vidtar på basis av rapporterna fungerar.

1171/2022

40 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

En intern rapporteringskanal ska inrättas inom tre månader efter att lagen har trätt i kraft.

När det gäller sådana organisationer enligt 10 § 1 mom. 5 och 6 punkten som regelbundet har högst 249 anställda ska en intern rapporteringskanal emellertid inrättas senast den 17 december 2023.

Om en organisation enligt 13 § som regelbundet har under 50 anställda, före lagens ikraftträdande har en frivillig intern rapporteringskanal via vilken man har för avsikt att ta emot sådana rapporter som avses i denna lag, ska denna interna rapporteringskanal uppfylla kraven enligt denna lag senast den 17 december 2023.

Sådana välfärdsområden och välfärdssammanslutningar som avses i lagen om välfärdsområden (611/2021) ska ta i bruk en intern rapporteringskanal inom tre månader efter att lagen har trätt i kraft.

Helsingfors den 20 december 2022

Republikens President

Sauli Niinistö

Justitieminister Anna-Maja Henriksson